

MUJAD Marmara Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi
e-ISSN 2980-2822 Cilt:17 / Sayı:1 / Haziran 2026

Gönderim Tarihi: 20.03.2026 / Kabul Tarihi: 22.06.2026

Araştırma Makalesi

Çerkes (Adıge) Damığası ve Moda Tasarımında Motif Olarak Yorumlanması

Aygün SELÇUK

ORCID NO: 0009-0002-0704-9424

Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, aygunsel38@gmail.com, İstanbul Nişantaşı Üniversitesi, Lisansüstü
Eğitim Enstitüsü, Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü, İstanbul.

Bahar YILDIZ

ORCID NO: 0000-0002-0266-7154

Dr. Öğr. Üyesi, bayildiz61@gmail.com, İstanbul Nişantaşı Üniversitesi, Tekstil ve Moda Tasarımı
Anasanat Dalı, Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü, İstanbul.

Öz

Çerkes (Adıge) toplumunda damığa, soy aidiyetini ve kültürel kimliği temsil eden önemli görsel sembollerden biridir. Tarihsel süreç boyunca farklı yüzeylerde kullanılan damıgalar, yalnızca kimlik belirten işaretler olarak değil, aynı zamanda biçimsel özellikleri bakımından tasarım potansiyeli taşıyan kültürel unsurlar olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışma, damığanın çağdaş moda tasarımında motif ve form üretici bir tasarım ögesi olarak yeniden yorumlanma olanaklarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma, nitel araştırma yaklaşımı kapsamında uygulama temelli bir tasarım araştırması olarak yürütülmüş ve tasarım yoluyla araştırma (*Research Through Design*) yöntemi benimsenmiştir. Veri setini tarihsel ve etnografik kaynaklarda yer alan damığa örnekleri ile geleneksel Adıge kadın giyiminde görülen faşhe ve kabardinka giysilerine ait biçimsel ve süsleyici özellikler oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında Hacıkasım ailesine ait damığa, biçimsel bir tasarım kaynağı olarak ele alınmış; geleneksel Adıge giyiminde görülen üç yapraklı süsleme motifleriyle birlikte değerlendirilerek yeni motif tasarımları geliştirilmiştir. Ayrıca faşhe ve kabardinka giysilerinde görülen karakteristik kol formları, özgün kullanım bağlamlarından ayrıştırılarak çağdaş giysi tasarımlarına aktarılmış ve form üretici referanslar olarak yeniden yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda altı giysi tasarımı ve bu tasarımlarda kullanılmak üzere on iki motif tasarımı geliştirilmiştir. Sonuç olarak çalışma, damığanın çağdaş moda tasarımında motif geliştirme sürecine aktarılabilirliğini, geleneksel Adıge giyiminde görülen biçimsel ve süsleyici özelliklerin ise güncel tasarım anlayışı içerisinde yeniden yorumlanabileceğini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle çalışma, Adıge kültürel mirasına ait görsel referansların çağdaş moda tasarımında kullanılabilirliğine ilişkin uygulama temelli bir yaklaşım sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Adıge, damığa, moda tasarımı, kültürel miras, motif tasarımı

MUJAD Marmara Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi
e-ISSN 2980-2822 Volume:17 / No:1 / June 2026

Submission Date: 20.03.2026 / **Acceptance Date:** 22.06.2026

Research Article

The Circassian (Adyghe) Tamga and Its Interpretation as a Motif in Fashion Design

Aygün SELÇUK

ORCID NO: 0009-0002-0704-9424

Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, aygunsel38@gmail.com, İstanbul Nişantaşı Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü, İstanbul.

Bahar YILDIZ

ORCID NO: 0000-0002-0266-7154

Dr. Öğr. Üyesi, bayildiz61@gmail.com, İstanbul Nişantaşı Üniversitesi, Tekstil ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı, Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü, İstanbul.

Abstract

In Adyghe society, *damiğa* is one of the most significant visual symbols representing lineage affiliation and cultural identity. Throughout history, *damiğas* have been used on various surfaces and objects and can be regarded not only as markers of identity but also as cultural elements with formal characteristics that offer design potential. This study aims to explore the possibilities of reinterpreting *damiğa* as a motif- and form-generating design element within the context of contemporary fashion design. The research was conducted as a practice-based design study within a qualitative research framework and adopted the Research Through Design approach. The data set consists of *damiğa* examples documented in historical and ethnographic sources, as well as formal and decorative features observed in the traditional Adyghe women's garments known as *faşhe* and *kabardinka*. Within the scope of the study, the *damiğa* belonging to the Hacıkasım family was examined as a formal design source and combined with three-leaf decorative motifs found in traditional Adyghe clothing to develop new motif designs. In addition, the characteristic sleeve forms observed in *faşhe* and *kabardinka* garments were detached from their original functional context and reinterpreted as form-generating references in contemporary clothing design. As a result of the research, six garment designs and twelve motif designs were developed. The findings demonstrate that *damiğa* can be adapted to the motif development process in contemporary fashion design, while the formal and decorative characteristics of traditional Adyghe clothing can be reinterpreted within a contemporary design framework. In this respect, the study presents a practice-based approach to the use of visual references derived from Adyghe cultural heritage in contemporary fashion design.

Keywords: Adyghe, *damiğa*, fashion design, cultural heritage, motif design

Extended Abstract

Introduction: Circassian (Adyghe) cultural elements have been widely examined within ethnographic, historical, and sociological contexts, particularly in relation to identity, lineage, and collective memory. Among these elements, *damiğa* symbols occupy a significant place as visual markers associated with family heritage and social structure. Existing studies predominantly interpret these symbols through their cultural meanings and symbolic representations. However, their formal and structural characteristics have not been sufficiently analyzed in terms of their potential contribution to contemporary design practices.

In the field of fashion design, there is an increasing interest in utilizing traditional cultural elements as sources of inspiration. Nevertheless, such approaches often remain at the level of surface decoration or direct imitation, lacking a systematic method for transforming cultural forms into design-generating systems. This creates a gap between cultural heritage and contemporary design production. In this context, examining *damiğa* symbols as formal systems rather than purely symbolic entities offers an alternative perspective that can contribute to both design methodology and cultural sustainability.

Aim of the Study: The aim of this study is to analyze Circassian *damiğa* symbols as formal design elements and to reinterpret them within the context of contemporary fashion design. The research seeks to move beyond symbolic interpretations and to explore how these motifs can be transformed into structural and compositional components in garment design. In addition, the study aims to investigate the role of traditional Circassian garment elements—particularly sleeve forms observed in *faşhe* and *kabardinka*—in shaping contemporary silhouettes. Accordingly, the central objective is to develop a design-oriented framework that integrates cultural forms into modern fashion design processes.

Methodology: The study is structured as a qualitative and practice-based design research and adopts a research through design approach. The research process consists of two main phases: analysis and design development. In the analytical phase, selected *damiğa* motifs and traditional garment elements were examined through visual analysis methods. The analysis focused on identifying formal characteristics such as geometric configuration, symmetry and asymmetry relations, repetition, proportion, and compositional hierarchy. These parameters were used to deconstruct the motifs into their fundamental structural components.

In addition to motif analysis, traditional sleeve forms found in *faşhe* and *kabardinka* garments were analyzed in terms of their volumetric and morphological properties. The circular and volumetric characteristics of *faşhe* sleeves and the angular, asymmetrical structure of *kabardinka* sleeves were evaluated as potential sources for contemporary form development.

In the design development phase, the findings obtained from the analytical process were translated into contemporary fashion design proposals. A series of garments were created through iterative design processes, including sketching, form exploration, and surface experimentation. Various design strategies were employed, such as directional placement of motifs, centralized composition, modular repetition, and expansion of surface patterns. At the same time, traditional sleeve forms were reinterpreted and adapted to contemporary silhouettes, allowing for the integration of cultural references into modern design language.

Findings: The findings of the study reveal that *damiğa* symbols possess a strong formal structure that extends beyond their symbolic meanings. Their geometric abstraction, clarity of form, and capacity for repetition enable them to function as versatile design elements. These motifs can be effectively utilized not only as decorative surface patterns but also as integral components that influence garment construction and visual composition.

The analysis also indicates that traditional sleeve forms play a significant role in shaping contemporary silhouettes. The volumetric structure of *faşhe* sleeves contributes to the development of rounded and expanded forms, while the angular and asymmetrical characteristics of *kabardinka* sleeves support more dynamic and directional silhouettes. These morphological features provide a foundation for innovative design solutions that reinterpret traditional forms in a contemporary context.

The design outcomes demonstrate that *damiğa* motifs can be integrated into garments through multiple compositional strategies. In some designs, motifs are used as focal elements that emphasize specific areas of the garment, while in others they are distributed across the surface to create rhythm and continuity. Similarly, the transformation of sleeve forms contributes to the overall aesthetic and structural identity of the designs. This integration results in garments that establish a balance between cultural reference and contemporary expression.

Conclusion: This study demonstrates that traditional cultural elements such as *damiğa* symbols and Circassian garment forms can be systematically analyzed and reinterpreted as generative components in contemporary fashion design. By focusing on formal properties rather than solely symbolic meanings, the research offers a methodological approach that enables the transformation of cultural heritage into design practice.

The findings highlight the potential of *damiğa* motifs to function as flexible and adaptable design tools that contribute to both surface organization and structural development. Furthermore, the reinterpretation of traditional sleeve forms illustrates how historical garment elements can inspire innovative and contextually grounded design solutions.

In conclusion, the study contributes to the field of fashion design by establishing a bridge between tradition and contemporary creativity. It emphasizes the importance of preserving cultural identity while enabling its transformation through systematic design processes. This approach not only supports the continuity of intangible cultural heritage but also enriches contemporary design practices by introducing culturally informed formal systems.

Keywords: Adyghe, *damiğa*, motif design, cultural heritage, research through design

Giriş

Çerkes (Adıge) kültürü, sözlü gelenekler, toplumsal kurallar, giyim pratikleri ve görsel işaret sistemleri aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarılan zengin bir kültürel mirasa sahiptir (Baj, 1969; Ersoy, 1993). Bu kültürel mirasın önemli unsurlarından biri olan damığa, sülalelere ait soy aidiyetini ve kolektif belleği görsel düzlemde ifade eden köklü bir işaret sistemidir (Serbes, 2016). Tarihsel süreç boyunca mezar taşları, flamalar, takılar, gündelik eşyalar ve giyim unsurları üzerinde kullanılarak aidiyetin topluluk tarafından tanınmasını sağlamış ve kültürel sürekliliğin aktarımında önemli bir rol üstlenmiştir. Bu yönüyle damığa, yalnızca kimlik belirleyici bir işaret değil, aynı zamanda kültürel hafızayı görünür kılan bir görsel iletişim aracı olarak değerlendirilmektedir (Shkhalakho, 2013).

Damığa üzerine yapılan çalışmalar çoğunlukla tarihsel ve etnografik bağlamda ele alınmış; sembolün soy sistemi, toplumsal yapı ve kültürel bellekle ilişkisi incelenmiştir (Shkhalakho, 2013; Yahtanigov, 1993). Ancak bu çalışmaların büyük bölümü damıgayı simgesel ve kültürel anlamları üzerinden değerlendirmekte; damığanın biçimsel özelliklerinden hareketle yeni motif tasarımlarının geliştirilmesine yönelik çalışmalar oldukça sınırlı kalmaktadır. Moda tasarımında kültürel öğeler, yalnızca geçmişe ait sembolik göstergeler olarak değil, yeni tasarım fikirlerinin geliştirilmesine olanak sağlayan üretken tasarım kaynakları olarak değerlendirilmektedir (Yen ve Hsu, 2017). Geleneksel motifler ve kültürel işaret sistemleri, çağdaş tasarım süreçlerinde yeniden yorumlanarak yeni yüzey tasarımlarının, biçimsel kurguların ve özgün tasarım dillerinin oluşturulmasına katkı sağlayabilmektedir (Yen ve Hsu, 2017; Çeğindir, 2025). Bu bağlamda kültürel miras unsurları, tasarımcılar için yalnızca korunması gereken değerler değil, aynı zamanda yaratıcı üretimi besleyen biçimsel ve kavramsal referanslar olarak önem taşımaktadır. Öte yandan, damığanın biçimsel özelliklerinden hareketle çağdaş moda tasarımında motif geliştirme sürecine nasıl katkı sağlayabileceğine odaklanan çalışmaların sınırlı olması, bu araştırmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Adıge kültüründe önemli bir kimlik göstergesi olan damığa sembolünün biçimsel özelliklerini incelemek ve bu özelliklerin çağdaş moda tasarımında motif ve form üretici tasarım bileşenlerine dönüştürülebilme olanaklarını ortaya koymaktır. Bu doğrultuda araştırmada Hacıkasım ailesine ait damığa, simetrik kurgusu ve motif geliştirmeye elverişli biçimsel yapısı nedeniyle seçilmiştir. Damığanın çizgisel karakteri ve yeniden düzenlenebilir görsel bileşenleri, geleneksel bir simgenin çağdaş motif tasarımına dönüştürülmesi sürecinde uygun bir tasarım girdisi sunmuştur. Bu nedenle damığa, doğrudan bir süsleme unsuru olarak kullanılmak yerine, motif geliştirme sürecinde yeniden yorumlanan bir tasarım kaynağı olarak ele alınmıştır.

Araştırmanın ikinci tasarım eksenini ise geleneksel Adıge kadın giyiminde önemli bir yere sahip olan kabardinka ve faşhe giysileri oluşturmaktadır. Faşhe, Adıge kadın giyiminde temel giysi formunu temsil ederken, kabardinka bu formun Kabardey Adıgeleri arasında yaygınlaşmış bölgesel bir varyasyonu olarak

değerlendirilmektedir (Mafedzev, 2000). Her iki giysi, Adıge kadın giyim geleneğinin karakteristik biçimsel özelliklerini yansıtmalarının yanı sıra, karakteristik kol formları ile bu formları vurgulayan süsleme düzenlemelerini birlikte barındırmaları nedeniyle araştırma kapsamına alınmıştır. Geleneksel örneklerde süsleme unsurlarının çoğunlukla kol yüzeylerinde kullanılması ve kol formunu belirginleştirecek biçimde düzenlenmesi, form ve yüzey arasındaki ilişkinin birlikte değerlendirilmesine olanak sağlamıştır.

Bu giysilerde görülen geniş ve akışkan kol yapıları, sahip oldukları yuvarlak, üçgensel ve eğrisel biçim özellikleriyle çağdaş tasarım sürecinde form geliştirmeye elverişli görsel referanslar sunmuştur. Tasarım sürecinde bu kol yapılarına ait biçimsel özellikler doğrudan yeniden üretilmemiş; ayrıştırılarak çağdaş tasarımlarda farklı giysi bileşenlerine aktarılmış ve yeni form kurgularının oluşturulmasında kullanılmıştır. Ayrıca, söz konusu giysiler üzerinde görülen üç yapraklı süsleme düzenlemeleri de motif geliştirme sürecine yön veren geleneksel bezeme örnekleri olarak değerlendirilmiştir. Böylece çalışma, kültürel unsurların doğrudan yeniden üretilmesine değil; simgesel ve biçimsel özelliklerinin çağdaş moda tasarımında dönüştürülmesine odaklanmaktadır. Literatür taraması, biçimsel analizler ve tasarım uygulamalarını bir araya getiren araştırma, damığa simgesinden motif üretimi ve geleneksel giysi elemanlarından çağdaş form üretimi süreçlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Damığanın Kavramsal ve Tarihsel Çerçevesi

Damığa, Adıge kültüründe aileleri ve sülaleleri temsil eden görsel işaret sisteminin adıdır. Sözcük anlamı itibarıyla "işaret", "damga" veya "nişan" anlamlarına gelen damığa, tarihsel süreç içerisinde Adıge toplumunda aileleri ve sülaleleri tanımlayan sembolik bir işaret sistemi olarak kullanılmıştır (Shkhalakho, 2013).

Damığanın kökeni, mülkiyet ve sahiplik göstergesi olarak kullanılan işaretleme uygulamalarına dayanmaktadır. Tarihsel kaynaklarda damığaların hayvanlar, silahlar, mühürler ve çeşitli değerli eşyalar üzerinde kullanıldığı belirtilmektedir. Bu işaretler başlangıçta sahiplik bilgisini görünür kılarken, zamanla belirli aileler ve sülalelerle ilişkilendirilerek daha geniş bir temsil işlevi kazanmıştır (Shkhalakho, 2013). Zaman içerisinde damığalar, Adıge toplumunda farklı aileleri ve sülaleleri birbirinden ayırt etmeye yarayan tanınabilir semboller hâline gelmiştir.

Damığanın tarihsel gelişimi incelendiğinde, bu işaretlerin mülkiyet, aidiyet ve aile temsiliyle ilişkili olarak kullanıldığı görülmektedir. Noghumuka'nın (1974, ss. 140-141) aktardığına göre Adıge toplumunda atların ayırt edilmesi amacıyla kullanılan marka ve amblemler zamanla aile damığaları hâline gelmiş; daha sonra eşyalar, kapılar ve mezarlar üzerinde de kullanılmaya başlanmıştır. Bu aktarım, damığanın yalnızca sahiplik belirten bir işaret olarak kalmadığını, zamanla aile kimliğini görünür kılan kalıcı bir sembolik temsil aracına dönüştüğünü göstermektedir.

Damıgaların yalnızca tanımlayıcı değil, aynı zamanda anlam taşıyan semboller olduğuna ilişkin yorumlayıcı yaklaşımlar da bulunmaktadır. Yıldız'a (2024) göre damıga, bireyin hangi sülaleye ait olduğunu göstermenin ötesinde, bu aidiyetin topluluk tarafından tanınmasını sağlayan sembolik bir sistemdir.

Damıga ve Sülale Kimliği

Adıge toplumunda aile ve sülale aidiyeti, toplumsal yapının temel unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir. Ortak bir atadan geldiğine inanılan ve aynı soyadını taşıyan aileler soy topluluklarını oluşturmakta, bireyin kimliği ise yalnızca kendisiyle değil mensubu olduğu sülale ile birlikte değerlendirilmektedir. Serbes'e (2016, ss. 170-172) göre bu soy toplulukları Tlepx olarak adlandırılmakta ve her Tlepx belirli bir aile geçmişini temsil etmektedir.

Bu bağlamda soyadı, bireyin kökenini ve ait olduğu soy topluluğunu gösteren temel kimlik unsurlarından biri olarak işlev görmektedir. Adıge toplumsal yapısında soy bağı ve sülale aidiyeti önemli bir yer tutmakta; birey, mensubu olduğu soyun kültürel değerlerini ve toplumsal sorumluluklarını taşıyan bir temsilci olarak kabul edilmektedir (Jaimoukha, 2001; Shkhalakho, 2013).

Damıga ise bu aidiyet ilişkisinin görsel ve sembolik düzlemdeki karşılığını oluşturmaktadır. Serbes'in (2016, ss. 170-172) aktardığına göre her soy topluluğunun kendine özgü bir damıgası bulunmakta; bu işaretler ailelerin ve sülalelerin birbirinden ayırt edilmesini sağlayan görsel semboller olarak kullanılmaktadır. Damıga, soyadını yalnızca sözel bir kimlik göstergesi olmaktan çıkarak görsel bir temsil aracına dönüştürmektedir (Shkhalakho, 2013).

Adıge toplumunda farklı sülalelere ait damıgalar, ailelerin birbirinden ayırt edilmesini sağlayan görsel işaretler olarak kuşaklar boyunca aktarılmıştır. Bu damıgalarda görülen biçimsel çeşitlilik Şekil 1'de sunulmaktadır.

Şekil 1

Çerkes (Adıge) toplumunda farklı sülalelere ait damıga örneklerinde görülen biçimsel çeşitlilik

Not. Kojev'in (2023) çalışmasından alınmıştır.

Damığa ve Toplumsal Statü İlişkisi

Adıge tarihine ilişkin kaynaklar, damığanın toplumsal statü ile bağlantılı biçimde kullanıldığına işaret etmektedir. Noghumuka'nın (1974) aktardığı bilgilere göre, Adıge toplumunda yönetici ve soylu tabakayı temsil eden Pşı (prens) ve Werk (soylu savaşçı/bey) statüsündeki kişilere ait atlar, damıgalarla işaretlenmekteydi (Noghumuka, 1974, ss. 48-49; 140-141). Bu uygulama, damığanın yalnızca mülkiyet belirtme amacı taşımadığını; aynı zamanda bireyin toplumsal konumunu ve mensup olduğu soy grubunu görünür kılan bir gösterge niteliği taşıdığını ortaya koymaktadır.

Tarihsel süreç içerisinde belirli soylar ve ailelerle özdeşleşen damıgalar, taşıdıkları sembolik anlamlar sayesinde güçlü bir kültürel değer kazanmıştır. Bu bağlamda damığa, ailelerin tarihsel devamlılığını, toplumsal aidiyetini ve kültürel kimliğini temsil eden önemli bir simge olarak değerlendirilebilir.

Damığanın Önemi ve Kullanım Alanları

Damığa, Adıge toplumunda tarih boyunca çeşitli amaçlarla kullanılmış ve farklı kültürel alanlarda varlığını sürdürmüş bir işaret sistemidir. Başlangıçta mülkiyetin belirlenmesi ve sahiplik ilişkilerinin gösterilmesi amacıyla kullanılan damıgalar, zamanla kullanım alanlarını genişleterek gündelik yaşamdan törensel uygulamalara kadar birçok unsur üzerinde yer almıştır. (Süren, 2001; Yahtanigov, 1993).

Tarihsel kaynaklar, damıgaların öncelikle hayvanların ve çeşitli eşyaların ayırt edilmesinde kullanıldığını göstermektedir. Serbes'e (2016) göre Adıge topluluklarında damıgalar, at, koyun ve sığırların sahiplerini belirlemek amacıyla kullanılmaktaydı. Noghumuka'nın (1974, ss. 140-141) aktardığına göre, atlara vurulan marka ve amblemler zamanla aile damgalarına dönüşmüş; bu damgalar daha sonra eşyalar, kapılar ve mezarlar üzerinde de kullanılmaya başlanmıştır. Kabardey Adıgelerinin yatkılarını damgalama yöntemiyle ayırt ettiğine ilişkin bilgiler Pallas (1812) tarafından aktarılmıştır. Bu veriler, damığanın ilk dönemlerde sahiplik ve ayırt etme işleviyle öne çıktığını göstermektedir (Çatalkılıç, 2021).

Damıgaların kullanım alanları zamanla genişleyerek toplumsal yaşamın farklı unsurlarında görülmeye başlanmıştır. Mezar taşları, savaşlarda kullanılan flamalar, silahlar, ev eşyaları, başlıklar, kemer tokaları ve gümüş işlemler damığanın uygulandığı alanlar arasında yer almaktadır. Özellikle flamalarda ve çeşitli eşyalarda kullanılan damıgalar, farklı soy ve sülalelerin ayırt edilmesini sağlayan görsel işaretler olarak işlev görmüştür (Çatalkılıç, 2021). Savaşta yaşamını yitiren kişilerin mezarlarına damgalı flamalar dikildiğine ilişkin bilgiler ise damığanın cenaze ve anma uygulamalarında da yer aldığını göstermektedir (Noghumuka, 1974).

Günümüzde damığa, geleneksel kullanım alanlarının yanı sıra çağdaş tasarım uygulamalarında da varlığını sürdürmektedir. Özellikle diaspora topluluklarında

damığaların giysiler, takılar ve çeşitli aksesuarlarda kullanıldığı görülmektedir. Çatalkılıç'ın (2021) saha gözlemleri, sülale damgalarının şapka, takı ve metal objeler üzerinde yaygın biçimde kullanıldığını ortaya koymaktadır. Bu uygulamalar, damığanın kültürel mirası görünür kılan ve geçmiş ile günümüz arasında bağ kuran bir tasarım unsuru olarak yaşamaya devam ettiğini göstermektedir.

Damığanın kullanım alanları, tarihsel ve güncel örnekler birlikte değerlendirildiğinde oldukça geniş bir çeşitlilik göstermektedir. Mezar taşlarından savaş flamalarına, gündelik eşyalardan giyim ve aksesuarlara kadar uzanan bu kullanım alanları, damığanın Adıge kültüründeki sürekliliğini ortaya koymaktadır (Serbes, 2011, ss. 52–53). Damığanın mezar taşları üzerindeki kullanımına ilişkin örnekler Şekil 2'de, farklı kullanım alanlarına ilişkin örnekler ise Şekil 3–5 arasında sunulmaktadır.

Şekil 2

Çerkes toplumunda damığanın mezar taşları üzerinde kullanımını gösteren örnekler

Not. Çatalkılıç'ın (2021) çalışmasından alınmıştır.

Şekil 3

Çerkes kültüründe damığa motifinin kullanımını gösteren tarihsel illüstrasyon (c. 1900)

Not. Rommel'in (1808) çalışmasından alınmıştır. Damığa, at ve donanım üzerinde kimlik ve aidiyet göstergesi olarak kullanılmıştır.

Şekil 4

Sülale damıgasının altın kemer tokası üzerinde kullanımını gösteren örnek

Not. Serbes'in (2011) çalışmasından alınmıştır.

Şekil 5

Göğüs askısı üzerinde deri damıga plakası bulunan geleneksel Çerkes savaşı kıyafeti

Not. Çerkes Dernekleri Federasyonu'ndan (2022) alınmıştır.

Damıga Simgelerinin Biçimsel Özellikleri ve Anlam Katmanları

Adıge damıgaları, Adıge estetik geleneğinin soyutlama anlayışını yansıtan zengin bir biçim repertuvarına sahiptir. Daire, üçgen, haç, paralel çizgiler, yay formu ve spiral düzenlemeler gibi geometrik biçimlerin yanı sıra; yaprak, filiz ve çiçek benzeri bitkisel motifler ile at, kartal ve geyik gibi hayvansal figürler damıga simgelerinde sıklıkla görülmektedir. Bu biçimler yalnızca estetik tercihler değil, aynı zamanda toplumsal değerleri, güç ilişkilerini ve tarihsel anlam katmanlarını yansıtan sembolik göstergeler olarak değerlendirilmektedir (Jaimoukha, 2001).

Damıga simgelerinde yer alan biçimler, soyun sürekliliği, bütünlüğü ve koruyuculuğu gibi kavramlarla ilişkilendirilmektedir. Dairesel formlar bütünlüğü ve devamlılığı; üçgen düzenlemeler otoriteyi ve koruyuculuğu bitkisel motifler yaşam döngüsünü ve bereketi; hayvansal figürler ise cesaret, özgürlük ve soyun koruyucu ruhunu simgesel olarak ifade etmektedir (Jaimoukha, 2001; Miziev, 1992).

Damıgaların taşıdığı anlam katmanları yalnızca biçimsel özelliklerinden değil, aynı zamanda temsil ettikleri toplumsal ve kültürel değerlerden de kaynaklanmaktadır. Yıldız'a (2024) göre damıga, bireysel aidiyeti göstermenin ötesinde, topluluk tarafından tanınan ve kuşaklar boyunca aktarılan sembolik bir temsil sistemidir. Bu durum, damıgalarda görülen biçimsel çeşitliliğin yalnızca estetik kaygılarla değil, kültürel anlamları görünür kılma işleviyle de ilişkili olduğunu göstermektedir.

Damıgalarda görülen çizgisel, geometrik ve bitkisel biçim özellikleri, bu araştırmanın tasarım sürecinde geliştirilen motif çalışmalarına yön veren temel görsel referanslar arasında yer almıştır. Özellikle damıgaların yeniden düzenlenebilir çizgisel yapısı ve geometrik kurgusu, çağdaş giysi yüzeylerinde kullanılmak üzere geliştirilen motif tasarımlarının oluşturulmasında biçimsel bir çıkış noktası olarak değerlendirilmiştir.

Araştırma Yöntemi

Bu çalışma, nitel araştırma yaklaşımı içerisinde konumlandırılan uygulama temelli bir tasarım araştırmasıdır. Kültürel bir sembol olan damıganın çağdaş moda tasarımına aktarım süreci, tasarım yoluyla araştırma (*research through design*) yaklaşımı kapsamında ele alınmıştır (Frayling, 1993). Bu yaklaşım, tasarım pratiğini yalnızca estetik bir üretim alanı olarak değil, aynı zamanda bilgi üretimini mümkün kılan bir araştırma yöntemi olarak değerlendirmektedir (Cross, 2006).

Araştırmanın temel veri kaynağını Hacıkasım ailesine ait damığa oluşturmaktadır. Damıganın biçimsel özelliklerinin çağdaş moda tasarımına aktarılabilme olanaklarını incelemek amacıyla, Adıge süsleme geleneğinde yer alan üç yapraklı bitkisel motif ile geleneksel Adıge kadın giyiminde görülen faşhe ve kabardinka giysileri de destekleyici tasarım referansları olarak araştırma kapsamına dâhil edilmiştir.

Araştırmada veri setinde yer alan damığa, üç yapraklı bitkisel motif ile faşhe ve kabardinka giysilerine ait görsel kaynaklar biçimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Analiz sürecinde çizgi, form, yön, simetri, ritim ve kompozisyon özellikleri incelenmiş; elde edilen veriler motif ve giysi tasarımı geliştirme sürecinde tasarım girdisi olarak kullanılmıştır.

Araştırma süreci iki temel aşamada yürütülmüştür. İlk aşamada araştırmanın temel çıkış noktasını oluşturan Hacıkasım ailesine ait damığa biçimsel açıdan analiz edilmiştir. Damıganın çizgisel ve simetrik yapısı, Adıge süsleme geleneğinde görülen üç yapraklı bitkisel motif ile birlikte değerlendirilmiş; bu analizler doğrultusunda özgün motif tasarımları geliştirilmiştir.

İkinci aşamada geleneksel Adıge kadın giyiminde yer alan faşhe ve kabardinka giysileri incelenmiştir. Bu giysilerde görülen karakteristik kol yapıları biçimsel özellikleri açısından değerlendirilmiş ve çağdaş giysi tasarımlarında kullanılmak üzere yeniden yorumlanmıştır. Böylece geleneksel giyim unsurlarından hareketle özgün silüet ve giysi tasarımı önerileri geliştirilmiştir.

Geliştirilen motif ve giysi tasarımları dijital ortamda bir araya getirilmiştir. Tasarım uygulamaları Adobe Photoshop programında moda illüstrasyonları üzerinde görselleştirilmiş, teknik çizimleri ise Adobe Illustrator programında hazırlanmıştır. Tasarımların kalıp geliştirme süreçleri Gerber programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sonucunda altı giysi tasarımı geliştirilmiştir. Her giysi tasarımında kullanılmak üzere iki farklı motif uygulaması oluşturulmuş ve toplam on iki motif tasarımı elde edilmiştir.

Bu araştırma, Hacıkasım ailesine ait damığa, Adıge süsleme geleneğinde görülen üç yapraklı bitkisel motif ve geleneksel Adıge kadın giyiminde yer alan faşhe ve kabardinka giysileri ile sınırlıdır. Çalışma, damığanın tarihsel ve sosyolojik boyutlarından ziyade biçimsel özelliklerine odaklanmakta; geliştirilen tasarımlar ise tasarımsal ve biçimsel uygulanabilirlik açısından değerlendirilmektedir.

Bulgular ve Tartışma

Literatürde damığa, çoğunlukla soy aidiyeti, toplumsal kimlik ve kültürel bellekle ilişkili bir işaret sistemi olarak tarihsel, kültürel ve sembolik bağlamlarda ele alınmaktadır. Bu araştırmada ise damığa, söz konusu anlam katmanları korunmakla birlikte biçimsel özellikleri açısından değerlendirilmiş ve çağdaş moda tasarımına aktarılabilecek bir tasarım kaynağı olarak ele alınmıştır. Benzer şekilde, geleneksel Adıge kadın giyiminde önemli bir yere sahip olan faşhe ve kabardinka giysileri de tarihsel ve kültürel bağlamlarının yanı sıra biçimsel özellikleri bakımından incelenmiş ve çağdaş tasarım süreçlerinde kullanılabilecek referanslar olarak değerlendirilmiştir.

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen biçimsel analizler, Hacıkasım ailesine ait damığanın çizgisel ve simetrik yapısının motif geliştirmeye elverişli bir karakter taşıdığını göstermiştir. Damığada yer alan çizgisel unsurların farklı yönlerde tekrarlanabilmesi ve yeniden düzenlenebilmesi, çeşitli motif varyasyonlarının oluşturulmasına olanak sağlamıştır. Üç yapraklı bitkisel motif ise bu kompozisyonlarda tamamlayıcı bir süsleme unsuru olarak kullanılmıştır.

Motif geliştirme sürecinde damığanın bütüncül formu korunmak yerine çizgisel ve biçimsel bileşenleri ayrıştırılarak yeniden düzenlenmiştir. Elde edilen motiflerde damığanın karakteristik yapısının korunduğu ve mevcut örneklerden farklı yeni yüzey kompozisyonlarının oluşturulduğu görülmüştür.

Giysi tasarımlarına ilişkin analizlerde ise faşhe ve kabardinka giysilerinde görülen kol formlarının yalnızca işlevsel değil, aynı zamanda silüet oluşturucu bir biçimsel karakter taşıdığı belirlenmiştir. Faşhede genişleyerek hareketli bir hacim oluşturan dairesel kol yapısı ile kabardinkadaki aşağı yönlü üçgensel form karakteri, çağdaş tasarımlarda farklı giysi bileşenlerine aktarılabilecek biçimsel özellikler sunmuştur. Ayrıca bu form yapılarının Adıge motifleriyle birlikte değerlendirilmesi, form ve yüzey ilişkisinin bütüncül bir yaklaşımla ele alınmasına olanak sağlamıştır. Tasarım sürecinde söz konusu özellikler doğrudan tekrar edilmemiş; biçimsel nitelikleri farklı tasarım bileşenlerine uyarlanarak yeni silüet ve form çözümlerinin geliştirilmesinde kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda altı giysi tasarımı ve bu tasarımlarda kullanılmak üzere on iki motif tasarımı geliştirilmiştir. Her giysi tasarımında iki farklı motif uygulamasına yer verilmiştir. Geliştirilen motiflerde damığanın çizgisel yapısı ile

üç yapraklı bitkisel motiften elde edilen biçimsel özelliklerin birlikte kullanılabildiği görülmüştür. Giysi tasarımlarında ise faşhe ve kabardinka giysilerinden elde edilen kol karakterleri farklı tasarım bileşenlerine aktararak yeniden yorumlanmıştır. Elde edilen bulgular, damığanın yalnızca kültürel ve kimlik belirleyici bir sembol olarak değil, aynı zamanda çağdaş moda tasarımında yeni motif kompozisyonlarının geliştirilmesine olanak sağlayan bir tasarım kaynağı olarak değerlendirilebileceğini ortaya koymaktadır.

Elde edilen tasarım çıktıları, damığanın literatürde çoğunlukla tarihsel, kültürel ve sembolik işlevleriyle ele alınan bir işaret sistemi olmasının yanı sıra, biçimsel özellikleri bakımından da çağdaş moda tasarımında motif geliştirme sürecine katkı sağlayabilecek bir tasarım kaynağı olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, faşhe ve kabardinka giysilerinde görülen karakteristik kol formları, geleneksel giyim unsurlarının çağdaş tasarım anlayışı içerisinde yeni silüet ve form çözümlerinin geliştirilmesinde kullanılabilecek biçimsel referanslar sunduğunu ortaya koymaktadır.

Tasarımın Tematik Kurgusu: Damığa Motifi ile Faşhe ve Kabardinka Kol Formları

Bu çalışmanın teması, Adıge kültürüne ait kimlik, süsleme ve giyim unsurlarının çağdaş moda tasarımı bağlamında birlikte değerlendirilmesi üzerine kurulmuştur. Temanın çıkış noktasını, araştırmanın odağında yer alan damığa oluşturmaktadır. Damığa, sahip olduğu çizgisel ve düzenlenebilir biçimsel özellikleri sayesinde motif geliştirmeye elverişli bir karakter sunmaktadır. Bu doğrultuda araştırmada Hacıkasım ailesine ait damığa, tasarım sürecinin temel motif kaynağı olarak seçilmiştir.

Temanın süsleme boyutunu ise geleneksel Adıge kadın giyiminde görülen bitkisel bezeme unsurları oluşturmaktadır. Faşhe ve kabardinka giysilerinde yer alan süsleme düzenlemelerinde sıklıkla görülen üç yapraklı bitkisel motifler, geleneksel Adıge süsleme anlayışının karakteristik örnekleri arasında yer almaktadır. Bu motifler çoğunlukla giysinin biçimsel özelliklerini vurgulayan alanlarda kullanılarak yüzey ve form arasında görsel bir bütünlük oluşturmaktadır. Bu nedenle üç yapraklı bitkisel motifler, Hacıkasım ailesine ait damığanın çizgisel ve simetrik yapısıyla birlikte değerlendirilmiş; geliştirilen motif tasarımlarında temel süsleme referanslarından biri olarak kullanılmıştır.

Temanın biçimsel referansları ise geleneksel Adıge kadın giyiminde önemli bir yere sahip olan faşhe ve kabardinka giysilerinden elde edilmiştir. Faşhede görülen genişleyen ve yuvarlak hacim etkisi oluşturan kol karakteri ile kabardinkada görülen aşağı yönlü ve üçgensel form karakteri, giysilerin silüet yapısını belirleyen temel biçimsel özellikler olarak değerlendirilmiştir. Geleneksel örneklerde süsleme unsurlarının çoğunlukla bu kol formlarını vurgulayacak biçimde kullanıldığı görülmektedir. Bu nedenle çalışmada faşhe ve kabardinka giysilerine ait karakteristik kol formları yalnızca biçimsel özellikleri nedeniyle değil, süsleme ile kurdukları ilişki nedeniyle de tasarım referansı olarak ele

alınmıştır. Hacıkasım ailesine ait damığadan geliştirilen motifler ise çağdaş tasarımlarda kol formundan elde edilen biçimsel özelliklerin taşındığı ve vurgulandığı yüzey alanlarında kullanılarak geleneksel örneklerdeki form-motif ilişkisi yeniden yorumlanmıştır. Böylece faşhe ve kabardinka giysilerinden elde edilen biçimsel özellikler ile damığadan geliştirilen motifler arasında bütüncül bir tasarım ilişkisi kurulmuştur.

Temanın oluşturulmasında kullanılan Hacıkasım ailesine ait damığa, faşhe ve kabardinka giysilerine ait görsel örnekler ile geleneksel süsleme detayları Şekil 6'da sunulmaktadır. Bu doğrultuda tema; Hacıkasım ailesine ait damığa, geleneksel Adıge giyiminde görülen üç yapraklı bitkisel süslemeler ile faşhe ve kabardinka giysilerinden elde edilen biçimsel özelliklerin birlikte değerlendirilmesiyle oluşturulmuştur. Böylece, motif ve giysi tasarımı geliştirme sürecine yön veren bütüncül bir tasarım yaklaşımı ortaya konulmuştur.

Şekil 6

Temanın oluşturulmasında kullanılan Hacıkasım ailesine ait damığa ile faşhe ve kabardinka giysilerine ait örnekler

Not. Mafedzev'in (2000) çalışmasından alınmıştır.

Hikâye Panosu (Moodboard) ve Özgün Tasarımın Kavramsal Kurgusu

Hikâye panosunda damığa, geleneksel Adıge süsleme anlayışını yansıtan üç yapraklı motifler ile faşhe ve kabardinka giysilerine ait biçimsel referanslar bir araya getirilmiştir. Damığa motif geliştirme sürecinin temel çıkış noktasını oluştururken, üç yapraklı süslemeler geliştirilen motif tasarımlarını destekleyen geleneksel referanslar olarak değerlendirilmiştir. Faşhe ve kabardinka giysileri ise süsleme detaylarıyla birlikte değerlendirilen karakteristik kol formlarına ilişkin biçimsel veriler sunmuştur. Renk ve malzeme örnekleriyle birlikte değerlendirilen bu unsurlar, tasarım sürecinin kavramsal çerçevesini oluşturmaktadır (Şekil 7).

Şekil 7

Damığa motifi, kabardinka ve faşhe kol formları ile renk-malzeme ilişkilerini içeren özgün tasarım hikâye panosu (moodboard)

Not. Araştırmacının kendi arşivinden alınmıştır.

Damığa Motifleri ile Faşhe ve Kabardinka Kol Formlarından Geliştirilen Tasarımlar

Yapılan incelemeler, faşhe ve kabardinka giysilerinden elde edilen biçimsel özelliklerin çağdaş giysi tasarımlarında farklı siluet çözümlerine dönüştürülebildiğini göstermektedir (Mafedzev, 2000). Geliştirilen tasarımlarda damığa ve üç yapraklı süslemelerden türetilen motifler, bu form kurgularını destekleyen yüzey tasarımları olarak kullanılmıştır.

Faşhe kol karakterinden türetilen ceket tasarımlarında, kol formunda görülen genişleyen ve yuvarlak hacim etkisi ceket kup çalışmalarına aktarılmıştır. Bu tasarımlarda damığa ve üç yapraklı süsleme motiflerinden geliştirilen özgün motif tasarımları, formun belirginleştiği yüzey alanlarına yerleştirilmiştir. Böylece geleneksel örneklerde görülen form-motif ilişkisi, çağdaş giysi tasarımlarında yeniden yorumlanmıştır.

Kabardinka kol karakterinden türetilen elbise tasarımlarında ise aşağı yönlü ve üçgensel biçimsel yapı, silüet oluşturulmasında temel referans olarak değerlendirilmiştir. Geliştirilen motifler, formun yön etkisini destekleyen yüzey alanlarında kullanılarak tasarımın biçimsel karakterini güçlendirmiştir. Bu yaklaşım, geleneksel örneklerde kol yüzeylerinde görülen süsleme anlayışının farklı giysi bileşenlerine aktarılabilirliğini göstermektedir.

Elde edilen bulgular, geleneksel Adıge giyiminde görülen kol karakterlerinin yalnızca kol tasarımına değil, farklı giysi bileşenlerine ve genel silüet kurgusuna da aktarılabildiğini göstermektedir. Bunun yanı sıra damığa ve üç yapraklı süslemelerden geliştirilen motiflerin, giysi yüzeylerinde biçimsel vurguyu destekleyen tasarım unsurları olarak kullanılabildiği belirlenmiştir. Böylece Adıge giyiminden elde edilen biçimsel özellikler ile damığa ve üç yapraklı süslemelerden

geliştirilen motif tasarımları arasında bütüncül bir ilişki kurulmuş; yüzey ve silüetin birlikte değerlendirildiği özgün tasarım çözümleri ortaya konulmuştur.

Faşe kol karakterinden türetilen ceket tasarımları Şekil 8'de, kabardinka kol karakterinden türetilen elbise tasarımları ise Şekil 9'da sunulmaktadır.

Şekil 8

Faşe giysisine özgü dairesel kol formundan türetilen ve damığa motifinin yüzey kurgusunda kullanıldığı tasarım örnekleri

Not. Araştırmacının kendi arşivinden alınmıştır.

Şekil 9

Kabardinka giysisinde görülen üçgen-asimetrik kol karakterinden türetilen ve damığa motifinin silüeti vurguladığı tasarım örnekleri

Not. Araştırmacının kendi arşivinden alınmıştır.

Damığa Motifleri ile Faşhe Kol Formundan Geliştirilen Ceket ve Yelek Tasarımları

Bu başlık altında, Hacıkasım ailesine ait damığadan geliştirilen motiflerin faşhe giysisinde görülen kol karakterinden elde edilen biçimsel özelliklerle birlikte değerlendirilmesi sonucunda oluşturulan ceket ve yelek tasarımları ele alınmıştır. Tasarım sürecinde faşhe kolunda görülen genişleyen ve yuvarlak hacim etkisi farklı kalıp kurguları aracılığıyla yeniden yorumlanarak çağdaş giysi tasarımlarına aktarılmıştır. Damığadan ve üç yapraklı süsleme motiflerinden geliştirilen yüzey tasarımları ise geleneksel örneklerdeki form-motif ilişkisinden hareketle, formun belirginleştiği ve vurgulandığı alanlarda kullanılmıştır. Böylece faşhe kol karakterinden elde edilen biçimsel özellikler ile damığadan geliştirilen motifler arasında bütüncül bir tasarım ilişkisi kurulmuştur.

Birinci Tasarım Model Analizi:

Şekil 10

Faşhe giysisine özgü dairesel kol formundan türetilen ve asimetrik ön beden kurgusu ile geliştirilen giysi tasarımı: Damığa motifinin yönlü yüzey yerleşimi

Not. Araştırmacının kendi arşivinden alınmıştır.

Bu tasarımda, faşhe giysisinde görülen genişleyen ve yuvarlak hacim etkisi oluşturan kol karakteri, ceket formunda kullanılan asimetrik kup kurgusuna aktarılmıştır. Geniş erkek yaka ve ön bedende yer alan eğrisel kup hattı, giysinin genel silüetini biçimlendiren temel tasarım unsurları olarak değerlendirilmiştir.

Yüzey tasarımında damığadan ve üç yapraklı süsleme motiflerinden geliştirilen motif kullanılmıştır. Kompozisyonda damığadan türetilen biçimsel unsurlar merkezde konumlandırılarak odak oluşturmuş, üç yapraklı süsleme motifleri ise

bu yapıyı çevreleyen bir düzen içerisinde kullanılmıştır. Motif yerleşimi, eğrisel kup hattını vurgulayarak form ve yüzey arasındaki ilişkiyi güçlendirmiştir.

Tasarıma ait teknik çizim ve kalıp geliştirme çalışmaları, önerilen formun üretilebilir olduğunu göstermektedir. Faşhe kol karakterinden elde edilen biçimsel özelliklerin çağdaş bir ceket tasarımına aktarılması ve damığadan geliştirilen motiflerle desteklenmesi sonucunda özgün bir tasarım önerisi ortaya konulmuştur.

İkinci Tasarım Model Analizi:

Şekil 11

Faşhe giysisine özgü dairesel kol formundan türetilen ve asimetrik ön beden kurgusu ile geliştirilen giysi tasarımı: Damığa motifinin yönlü yüzey yerleşimi

Not. Araştırmacının kendi arşivinden alınmıştır.

Bu tasarımda birinci modelde kullanılan form kurgusu korunmuş, farklılık motif tasarımında oluşturulmuştur. Damığadan ve üç yapraklı süsleme motiflerinden geliştirilen yüzey tasarımında, damığanın alt bölümünde yer alan iki yana açılan biçimsel unsurlar yeniden yorumlanarak taşıyıcı bir form oluşturacak şekilde düzenlenmiştir. Bu formun iç kısmında ise üç yapraklı süsleme motifi kullanılarak bitkisel bir görünüm elde edilmiştir. Motifler, bu modelde bel hattı çevresinde yoğunlaştırılarak merkezî bir kompozisyon oluşturacak şekilde yerleştirilmiştir. Bu yerleşim, tasarımın görsel odağını bel hattında yoğunlaştırarak birinci modele göre daha belirgin bir vurgu oluşturmuştur.

Üçüncü Tasarım Model Analizi:

Şekil 12

Faşte giysisine özgü dairesel kol formundan türetilen ve birleşik kup kurgusu ile geliştirilen giysi tasarımı: Damığa motifinin yönlü yüzey yerleşimi

Not. Araştırmacının kendi arşivinden alınmıştır.

Bu tasarımda faşhe kol karakterinden elde edilen biçimsel özellikler, ön ve arka bedenden devam eden kup çalışmaları aracılığıyla ceket formuna aktarılmıştır. Ön ve arka kol evlerinden çıkan kup hatları yan bölümde birleşerek yeni bir silüet oluşturmuştur. Böylece faşhe kolunda görülen genişleyen form etkisi, giysinin genel form kurgusuna yansıtılmıştır.

Yüzey tasarımında damığadan ve üç yapraklı süsleme motiflerinden geliştirilen motifler kullanılmıştır. Motifler, kup hattının ön bedene yansıyan bölümlerini vurgulayacak şekilde göğüs ve etek ucunda konumlandırılmıştır. Bu yerleşim, form ve yüzey arasındaki ilişkinin güçlenmesine katkı sağlamış; tasarımın görsel odağını ön bedende toplayarak biçimsel etkinin daha belirgin algılanmasını desteklemiştir.

Tasarıma ait teknik çizim ve kalıp geliştirme çalışmaları, önerilen formun üretim sürecine aktarılabilir olduğunu göstermektedir. Elde edilen sonuçlar, faşhe kol karakterinden geliştirilen biçimsel özelliklerin çağdaş bir ceket formuna dönüştürülebileceğini ve damığadan geliştirilen motiflerin farklı yüzey kompozisyonları içerisinde kullanılabileceğini ortaya koymaktadır.

Dördüncü Tasarım Model Analizi:

Şekil 13

Faşte giysisine özgü dairesel kol formundan türetilen ve birleşik kup kurgusu ile geliştirilen giysi tasarımı: Damığa motifinin yönlü yüzey yerleşimi

Not. Araştırmacının kendi arşivinden alınmıştır.

Bu tasarımda üçüncü modelde kullanılan form, kup ve kalıp kurgusu korunmuş; farklılık motif tasarımında oluşturulmuştur. Damığadan ve üç yapraklı süsleme motiflerinden geliştirilen kompozisyonda, damığa formu motifin temel yapılandırıcı unsuru olarak kullanılmıştır. Motifin merkezinde yer alan damığa formları kompozisyonun ana karakterini oluştururken, alt ve üst bölümlerde yer alan biçimler de damığanın kollarından türetilmiştir. Üç yapraklı süsleme unsurları ise damığa formunun kenarlarında kullanılarak kompozisyonu tamamlayan öğeler olarak değerlendirilmiştir.

Motif, ön bedenden başlayarak yan kup hattını vurgulayacak şekilde yerleştirilmiştir. Bu kullanım, kup çalışmasının oluşturduğu biçimsel etkiyi güçlendirirken yüzey tasarımının giysi formuyla daha bütüncül bir ilişki kurmasını sağlamıştır.

Beşinci Tasarım Model Analizi:**Şekil 14**

Faşhe giysisine özgü dairesel kol formundan türetilen ve kolsuz yelek silueti ile geliştirilen giysi tasarımı: Damığa motifinin merkezî yüzey yerleşimi

Not. Araştırmacının kendi arşivinden alınmıştır.

Bu tasarımda faşhe kol karakterinden elde edilen biçimsel özellikler yelek formuna aktarılmıştır. Dar çalışılmış erkek yaka, ön bedende kullanılan çapraz kapama ve göğüs altından başlayarak aşağıya doğru genişleyen kup formu birlikte değerlendirilerek tasarımın biçimsel kurgusu oluşturulmuştur. Böylece faşhe kolunda görülen dairesel ve genişleyen form etkisi, giysinin ön bölümünde yeniden yorumlanmıştır.

Yüzey tasarımında damığadan ve üç yapraklı süsleme motiflerinden hareketle tasarlanan motif kullanılmıştır. Kompozisyonun merkezinde, damığaya ait biçimsel unsurların iç içe geçirilmesi ve yeniden düzenlenmesiyle oluşturulan bütüncül bir motif yer almaktadır. Üst ve alt bölümlerde ise damığanın kollarından türetilen yarım formlar kullanılarak merkezdeki kompozisyon desteklenmiştir. Üç yapraklı süsleme motifleri, faşhe kolundan aktarılan dairesel formu çevreleyen bir düzen içerisinde kullanılarak bu biçimsel vurguyu belirginleştiren tamamlayıcı öğeler olarak değerlendirilmiştir.

Tasarıma ait teknik çizim ve kalıp geliştirme çalışmaları, önerilen formun üretilebilir olduğunu göstermektedir. Bu tasarımda faşhe kol karakterinden elde edilen biçimsel özellikler yelek formuna aktarılmış, damığadan geliştirilen motifler ise tasarımın odak noktasını güçlendiren yüzey unsurları olarak kullanılmıştır

Altıncı Tasarım Model Analizi:

Şekil 15

Faşhe giysisine özgü dairesel kol formundan türetilen ve kolsuz yelek silueti ile geliştirilen giysi tasarımı: Damığa motifinin genişletilmiş yüzey kompozisyonu

Not. Araştırmacının kendi arşivinden alınmıştır.

Bu tasarımda beşinci modelde kullanılan yelek formu korunmuş, farklılık motif tasarımının yeniden kurgulanmasıyla oluşturulmuştur. Motif, yalnızca damığa formundan hareketle geliştirilmiştir. Damığaya ait biçimsel unsurlar yön değiştirme ve birleştirme yöntemleriyle yeniden kurgulanarak özgün bir motif tasarlanmıştır. Böylece damığadan hareketle özgün motif tasarımları elde edilmiştir. Motifin yüzey boyunca yayılı şekilde kullanılması, tasarımın yüzey etkisini güçlendirmiş ve form ile motif arasındaki ilişkinin farklı bir biçimde yorumlanmasına olanak sağlamıştır.

Damıĝa Motifleri ile Kabardinka Kol Formundan Geliştirilen Elbise Tasarımları

Bu başlık altında, Hacıkasım ailesine ait damıĝadan geliştirilen motifler ile kabardinka giysisinde görülen kol karakterinden elde edilen biçimsel özelliklerin birlikte değerlendirilmesi sonucunda oluşturulan elbise tasarımları ele alınmıştır. Tasarım sürecinde kabardinka kolunda görülen aşağı yönlü ve üçgensel biçimsel karakter, farklı kalıp kurguları aracılığıyla yeniden yorumlanarak çağdaş elbise tasarımlarına aktarılmıştır. Damıĝadan ve üç yapraklı süsleme motiflerinden geliştirilen yüzey tasarımları ise geleneksel örneklerdeki form-motif ilişkisinden hareketle, formun vurgulandığı alanlarda kullanılmıştır. Böylece kabardinka kol karakterinden elde edilen biçimsel özellikler ile damıĝadan geliştirilen motifler arasında bütüncül bir tasarım ilişkisi kurulmuştur.

Bu kapsamda geliştirilen model tasarımları ve farklı versiyonlarda oluşturulan motif tasarımları aşağıda ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Birinci Tasarım Model Analizi:

Şekil 16

Kabardinka giysisinde görülen üçgen-asimetrik kol karakterinden türetilen ve asimetrik etek formu ile geliştirilen giysi tasarımı: Damıĝa motifinin panel üzerinde odaklı yerleşimi

Not. Araştırmacının kendi arşivinden alınmıştır.

Bu tasarımda kabardinka giysisinde görülen kol karakterinden elde edilen biçimsel özellikler elbise formuna aktarılmıştır. Ön bedende oluşturulan asimetrik

katmanlı yapı ile etek ucunda kullanılan üçgensel form, kabardinka kolunda görülen biçimsel karakterin giysi silüetinde yeniden yorumlanmasını sağlamıştır. Bu yapı, elbisenin genel silüetini belirleyen temel biçimsel unsur olarak değerlendirilmiştir.

Yüzey tasarımında damığadan ve üç yapraklı süsleme motiflerinden geliştirilen motif kullanılmıştır. Motif, asimetrik ön panel üzerinde konumlandırılarak formun belirginleştiği alanla ilişkilendirilmiştir. Kompozisyonda damığa ve üç yapraklı süsleme unsurları birlikte kullanılarak bütüncül bir motif düzeni oluşturulmuştur. Motifin ön bedeninin alt bölümünde yoğunlaştırılması, tasarımın görsel odağını bu alanda toplamış ve damığanın yüzey üzerindeki etkisini belirginleştirmiştir.

Tasarıma ait teknik çizim ve kalıp geliştirme çalışmaları, önerilen formun üretilebilir olduğunu göstermektedir. Kabardinka kol karakterinden elde edilen biçimsel özellikler ile damığadan geliştirilen motifler birlikte değerlendirilerek çağdaş bir elbise tasarımı oluşturulmuştur.

İkinci Tasarım Model Analizi:

Şekil 17

Kabardinka giysisinde görülen üçgen-asimetrik kol karakterinden türetilen ve asimetrik etek formu ile geliştirilen giysi tasarımı: Damığa motifinin genişletilmiş yüzey kompozisyonu

Not. Araştırmacının kendi arşivinden alınmıştır.

Bu tasarımda birinci modelde kullanılan elbise formu korunmuş, farklılık motif tasarımının yeniden kurgulanmasıyla oluşturulmuştur. Motif kompozisyonunda damığaya ait biçimsel unsurlar merkezde yoğunlaştırılarak belirgin bir odak oluşturulmuştur. Elbisenin üst katmanında yer alan motif, damığa formundan hareketle oluşturulurken; alt katmanda damığa ve üç yapraklı süsleme unsurları birlikte kullanılarak daha zengin bir kompozisyon elde edilmiştir. Böylece aynı tasarım içerisinde damığanın farklı biçimsel kullanım biçimleri bir arada değerlendirilmiştir.

Motifin asimetrik ön panel üzerinde merkezî bir yerleşimle kullanılması, tasarımın görsel odağını belirginleştirerek formun vurgulandığı alanı öne çıkarmıştır.

Üçüncü Tasarım Model Analizi:

Şekil 18

Kabardinka giysisinde görülen üçgen-asimetrik kol karakterinden türetilen ve genişleyen etek silueti ile geliştirilen giysi tasarımı: Damığa motifinin dikey yüzey yerleşimi

Not. Araştırmacının kendi arşivinden alınmıştır.

Bu tasarımda kabardinka giysisinde görülen kol karakterinden elde edilen biçimsel özellikler elbise formuna aktarılmıştır. Kabardinka kolunda gözlemlenen üçgensel ve yönlü yapı, etek formunun oluşturulmasında temel referans olarak değerlendirilmiştir. Ön bedende oluşturulan asimetrik hat ile genişleyen etek formu birlikte kullanılarak silüette belirgin bir yön etkisi oluşturulmuştur.

Yüzey tasarımı damığadan geliştirilen motif kullanılmıştır. Motif, ön bedende bel hattından etek bölümüne doğru uzanan dikey bir kompozisyon şeklinde yerleştirilmiştir. Kompozisyon içerisinde farklı biçimlerde düzenlenen damığa motifleri art arda kullanılarak bütüncül bir yüzey kurgusu oluşturulmuştur. Damığa kompozisyonun baskın unsurunu oluştururken, üç yapraklı süsleme unsurları motifin kenar bölümlerinde destekleyici öğeler olarak kullanılmıştır. Bu yerleşim, tasarımın görsel odağını bel hattında yoğunlaştırarak damığanın yüzeyde daha belirgin algılanmasını sağlamıştır.

Tasarıma ait teknik çizim ve kalıp geliştirme çalışmaları, önerilen formun üretilebilir olduğunu göstermektedir. Kabardinka kol karakterinden elde edilen biçimsel özellikler ile damığadan geliştirilen motifler birlikte değerlendirilerek çağdaş bir elbise tasarımı oluşturulmuştur.

Dördüncü Tasarım Model Analizi:

Şekil 19

Kabardinka giysisinde görülen üçgen-asimetrik kol karakterinden türetilen ve genişleyen etek silueti ile geliştirilen giysi tasarımı: Damığa motifinin dikey yüzey yerleşimi

Not. Araştırmacının kendi arşivinden alınmıştır.

Bu tasarımda üçüncü modelde kullanılan elbise formu korunmuş, farklılık motif tasarımının yeniden kurgulanmasıyla oluşturulmuştur. Yüzey tasarımı yalnızca damığadan geliştirilen motif kullanılmıştır. Damığanın farklı bölümleri yön

değiştirme ve tekrar yöntemleriyle yeniden düzenlenerek ön beden boyunca devam eden bütüncül bir kompozisyon oluşturulmuştur.

Motif, elbisenin ön orta hattında yer alan asimetrik çizgiyi takip edecek şekilde yerleştirilmiştir. Kompozisyonun üst ve alt bölümlerinde damığadan geliştirilen motifler kullanılırken, orta bölümde damığanın kollarından elde edilen tekrarlar ile süreklilik sağlanmıştır. Böylece damığanın farklı bölümlerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulan kompozisyon, tasarımın görsel odağını ön beden boyunca devam eden motif düzeni üzerinde yoğunlaştırmıştır.

Beşinci Tasarım Model Analizi:

Şekil 20

Kabardinka giysisinde görülen üçgen-asimetrik kol karakterinden türetilen ve yüksek yakalı, genişleyen etek silüeti ile geliştirilen giysi tasarımı: Damığa motifinin yönlü yüzey yerleşimi

Not. Araştırmacının kendi arşivinden alınmıştır.

Bu tasarımda kabardinka giysisinde görülen kol karakterinden elde edilen biçimsel özellikler elbise formuna aktarılmıştır. Yüksek yakalı ve kruvaze ön kapanışa sahip form, kabardinka kolunda görülen yönlü yapının silüette yeniden yorumlanmasını sağlamıştır. Genişleyen etek formu ile birlikte değerlendirilen bu yapı, tasarımın biçimsel karakterini belirleyen temel unsur olarak öne çıkmaktadır.

Yüzey tasarımında damığadan geliştirilen motif kullanılmıştır. Motif, kruvaze ön katmanı takip ederek elbise boyunca devam eden yönlü bir kompozisyon şeklinde

yerleştirilmiştir. Kompozisyonda damığa baskın unsur olarak kullanılmış, üç yapraklı süsleme unsurları ise sınırlı düzeyde değerlendirilmiştir. Motifin üst bedenden başlayarak etek bölümüne kadar devam eden yerleşimi, damığanın yüzey üzerindeki sürekliliğini vurgulayan bir kompozisyon oluşturmuştur.

Tasarıma ait teknik çizim ve kalıp geliştirme çalışmaları, önerilen formun üretilebilir olduğunu göstermektedir. Kabardinka kol karakterinden elde edilen biçimsel özellikler ile damığadan geliştirilen motifler birlikte değerlendirilerek çağdaş bir elbise tasarımı oluşturulmuştur.

Altıncı Tasarım Model Analizi:

Şekil 21

Kabardinka giysisinde görülen üçgen-asimetrik kol karakterinden türetilen ve yüksek yakalı, genişleyen etek silüeti ile geliştirilen giysi tasarımı: Damığa motifinin merkezi dikey kompozisyon

Not. Araştırmacının kendi arşivinden alınmıştır.

Bu tasarımda beşinci modelde kullanılan elbise formu korunmuş, farklılık motif tasarımının yeniden kurgulanmasıyla oluşturulmuştur. Yüzey tasarımında damığadan ve üç yapraklı süsleme motiflerinden geliştirilen kompozisyon kullanılmıştır. Damığa motifleri yön değiştirilerek ve art arda kullanılarak üçgensel bir düzen içerisinde bir araya getirilmiş, kompozisyonun üst ve alt bölümleri ise üç yapraklı süsleme unsurları ile sonlandırılmıştır.

Motif, elbisenin ön orta hattında ve bel bölgesinde konumlandırılmıştır. Kompozisyonun genel kurgusu, elbisenin ön bedende oluşturduğu yönlü ve kruvaze hat ile benzerlik gösterecek şekilde düzenlenmiştir. Böylece motif yalnızca bir yüzey unsuru olarak değil, giysi formunu görsel olarak tekrar eden ve vurgulayan bir tasarım bileşeni olarak değerlendirilmiştir.

Sonuç

Bu araştırma, Hacıkasım ailesine ait damığanın yalnızca kimlik ve aidiyet göstergesi olarak değil, çağdaş moda tasarımında motif geliştirmeye olanak sağlayan bir tasarım kaynağı olarak da değerlendirilebileceğini ortaya koymuştur. Araştırma kapsamında damığanın biçimsel özelliklerinden hareketle özgün motif tasarımları geliştirilmiş ve damığanın çağdaş yüzey tasarımında yaratıcı bir tasarım girdisi olarak kullanılabileceği gösterilmiştir.

Araştırmada incelenen faşhe ve kabardinka giysilerinin karakteristik kol formlarının yalnızca işlevsel unsurlar olmadığı, aynı zamanda çağdaş tasarımlarda yeniden yorumlanabilecek silüet oluşturunca biçimsel özellikler taşıdığı belirlenmiştir. Elde edilen bulgular, bu formların doğrudan tekrar edilmeden farklı giysi bileşenlerine aktarılabildiğini ve yeni form çözümlerinin geliştirilmesinde kullanılabildiğini göstermiştir.

Araştırmanın önemli sonuçlarından biri de geleneksel Adıge giyiminde görülen form-motif ilişkisinin çağdaş moda tasarımında yeniden yorumlanabilmesidir. Geleneksel örneklerde kol formlarını vurgulayan süsleme anlayışından hareketle, damığadan geliştirilen motifler çağdaş tasarımlarda formun vurgulandığı yüzey alanlarında kullanılmıştır. Böylece yüzey ve silüetin birbirinden bağımsız değil, bütüncül bir tasarım yaklaşımı içerisinde ele alınabileceği ortaya konulmuştur.

Araştırma kapsamında altı giysi tasarımı ve bu tasarımlarda kullanılmak üzere on iki motif tasarımı geliştirilmiştir. Geliştirilen ceket, yelek ve elbise tasarımları ortak bir tasarım yaklaşımı doğrultusunda ele alınmış ve bir koleksiyon bütünlüğü içerisinde değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda, Hacıkasım ailesine ait damığadan hareketle özgün motif tasarımlarının geliştirilebileceği, geleneksel Adıge kadın giyiminden elde edilen biçimsel özelliklerin çağdaş silüetlere aktarılabileceği ve bu iki tasarım ekseninin birlikte kullanılarak yeni koleksiyon önerileri oluşturulabileceği ortaya konulmuştur.

Bu yönüyle çalışma, Adıge kültürüne ait görsel ve biçimsel unsurların çağdaş moda tasarımında yaratıcı tasarım girdileri olarak kullanılabileceğini göstermektedir. Çalışmanın özgün katkısı, literatürde çoğunlukla tarihsel, kültürel ve sembolik bağlamlarda ele alınan damığayı biçimsel özellikleri açısından değerlendirerek motif geliştirme sürecine aktarması ve geleneksel Adıge kadın giyiminden elde edilen form özelliklerini çağdaş silüet tasarımında kullanılmasıdır. Bu kapsamda damığadan motif üretimi ile geleneksel giysi formlarından çağdaş tasarım geliştirme süreçleri birlikte ele alınmış ve kültürel miras unsurlarının çağdaş moda tasarımına aktarılmasına yönelik bütüncül bir tasarım yaklaşımı ortaya konulmuştur.

Araştırma ve Yayın Etiği

Araştırma, Etik Kurul kararı gerektirmemektedir.

Üretken Yapay Zekâ Kullanımı Beyanı

Bu çalışma hazırlanırken üretken yapay zekâ araçlarından yararlanılmamıştır.

Çıkar Çatışması

Makale ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş ve kişi ile çıkar çatışması yoktur.

Finansal Destek

Bu makale hazırlanırken herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Benzerlik Taraması

Turnitin / iThenticate ve intihal.net

Hakem Değerlendirmesi

Makaleler, çift taraflı kör hakemlik sürecinden geçmektedir.

Dizin Bilgisi

EBSCO ve SOBIAD

Lisans ve Telif

Bu çalışma, Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License (CC BY NC 4.0) ile lisanslanmıştır. Çalışmanın telif hakkı yazara aittir.

Kaynakça

- Baj, J. (1969). *Çerkesya'da sosyal yaşayış-adetler*. Kafkasya Kültürel Dergi Yayınları.
- Cross, N. (2006). *Designerly ways of knowing*. Springer.
- Çatalkılıç, D. (2021). Sembolik etnisitenin Uzunyayla Abaza ve Çerkeslerinde tezahürü: Sülale damgaları. *Journal of Balkan and Black Sea Studies*, 4(7), 33–62.
- Çeğindir, N. Y. (2025). Moda tasarım ve pazarlama stratejilerinde kültürel mirasın kullanımı. *Turkish Studies*, 20(3), 1375–1394. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.82376>
- Çerkes Dernekleri Federasyonu. (2022, 25 Ocak). *Çerkes silahları ve kıyafeti*. <https://cerkesfed.tr/arastirma/cerkes-silahlari-ve-kiyafeti/>
- Ersoy, H. (1993). *Dili, edebiyatı ve tarihi ile Çerkesler*. Nart Yayıncılık.
- Frayling, C. (1993). Research in art and design. *Royal College of Art Research Papers*, 1(1), 1–5.
- Jaimoukha, A. (2001). *The Circassians: A handbook*. Routledge.
- Kojev, Z. A. (2023). *Çerkes tarihinin ikonik olayları (15–18. yüzyıllar)* (Ş. Dinç, Çev.). Metropol Yayınları.
- Mafedzev, S. Kh. (2000). *Адыгэ адыгагъэ традиции: Хабзэ*. El-Fa.

- Miziev, I. M. (1992). *Adygskie rodovye znaki* [Adige aile damgaları]. Elbrus Press.
- Noghumuka, Ş. (1974). *Çerkes tarihi* (V. Güsar, Çev.). Baha Matbaası.
- Pallas, P. S. (1812). *Travels through the southern provinces of the Russian Empire, in the years 1793 and 1794* (Vols. 1–2). John Stockdale.
- Rommel, D. C. von. (1808). *Die Völker des Caucasus nach den Berichten der Reisebeschreiber*. Landes-Industrie-Comptoir.
- Serbes, N. (2011). *Yaşayan efsane Xabze*. Phoenix Yayınevi.
- Serbes, N. (2016). *Benim yolum XABZE*. Phoenix Yayınevi.
- Shkhalakho, R. (2013). *Adige traditional symbols and family structures*. El-Fa Press.
- Süren, A. Z. (2001). *Çipxe: Kafkas aile damgaları*. As Yayıncılık.
- Yahtanigov, H. (1993). *Северокавказские тамги* [Kuzey Kafkasya damgaları]. Leyter-İbn-Marat.
- Yen, H.-Y., ve Hsu, C.-I. (2017). College student perceptions about the incorporation of cultural elements in fashion design. *Fashion and Textiles*, 4, Article 20. <https://doi.org/10.1186/s40691-017-0105-1>
- Yıldız, O. (2024). *Adige damığa sistemlerinde sembolik formlar ve kolektif bellek*. Zet Akademik Yayıncılık.